

BÁRDOS GYULA méltatása

Anyanyelvünkért Emlékérem

2024. május 4.

Szinte minden jeles magyar (és számos nem magyar) író, gondolkodó kifejezte, mennyire szent dolgot jelent számára a mi magyar nyelvünk. Márai Sándor száműzetésben írta le vallomásként, hogy számára „Nincs más haza csak az anyanyelv. Mert az országból, a népből – csak akkor lesz ’haza’, ha az anyanyelv nevet ad a tényeknek!” Az 1945-től 1949-ig tartó jogfosztottság, azaz a „hontalanság évei” után, a magyarul való létezés tartalmát a Csemadok szervezet nevesítette ily módon a felföldi magyarság életében. A magyar kulturális szervezet 1949 márciusában történt hivatalos megalakulása egyet jelentett a jogfosztottságból, üldöztetésből fakadó megaláztatás és reménytelenség időszakának legalább „részleges” lezárulásával. E létalatti időszakban írta a Vádlott megszólal című kiáltványában Fábry Zoltán, a szlovenszkói vox humana szellemi óriása a magyar anyanyelvről: „Nyelvem, mely az emberi hang egyik legcsodálatosabb hangszere volt, kihágási objektummá szürkült.” Mert a kollektív háborús bűnössé nyilvánított népcsoportnak még a nyelve is bűnössé vált, hiszen „Újság a bűnös nyelven” nem jelenhetett meg, magyar rádiót tilos volt hallgatni. Fábry a „nyelvfosztottság és szóbénítottság” időszakában kiáltotta világgá a másodszor is Csehszlovákiához szakított magyar népcsoport fájdalmát. Akkor, amikor „egy Istentől és mindenkitől elhagyott” puszta létében is veszélyeztetett kisebbség tagjai „egymásról nem tudva, egymással nem érintkezve fásult-dermedtségben” várták végzetüket. Gyomverte udvarú üres iskolákkal, elnéptelenedett utcákkal, bezárt templomokkal, kultúrházakkal, bebörtönzött, munkatáborokba zárt magyarok ezreivel, s gulagba hurcoltak százaival, köztük Esterházy Jánossal, egy nép vált egy csapásra „megértetlen és visszhangtalan áldozattá” a csehszlovák nemzetállam-építés pogány oltárán. Ennek a halálra ítéletsen át vezető alagútnak a végén derengő fényként jelent meg az első magyar nyelven kiadott kommunista napilap, az Új Szó, majd azt követően a Csehszlovák Kommunista Párt irányelvi és elvárásai alapján megalapított társadalmi szervezet, a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete. Egy szervezet, ahol a magyar nyelvhasználat újra engedélyezetté vált, ahol a magyar szó és a magyar dal, a magyar kultúra levethette magáról az éveken át tartó betiltás kényszerzubbonyát. 75 éves fennállása során a Csemadok folyamatosan a csehszlovákiai, majd szlovákiai magyarság fennmaradását szolgálva töltött be pótolhatatlan szerepet. Léte felülírhatatlan bizonyítéka lett a Csehszlovákiához csatolt magyar nemzetrész élni akarásának, a magyar anyanyelvhez és a magyar kultúrához kötődő elszakíthatatlan ragaszkodásának. Tevékenysége ugyan a kulturális és identitásörző munkássága mellett nem egyszer kiterjedt a társadalmi és politikai kérdésekkel való aktív foglalkozásra is (nem véletlen, hogy a rendszerváltás után megalakuló új magyar politikai pártok vezetőinek zöme is a Csemadok szervezetből lépett át a politikai pályára), ám legfőbb küldetése mindig is az anyanyelv átörökítése, az anyanyelvi kultúra továbbadása erkölcsi kötelességének teljesítése volt. Mert, „ahhoz, hogy magyarként megmaradhassunk magyarul kell gondolkoznunk, magyarul kell beszélünk és magyarul kell írunk. Mihelyt a gondolat elszakad a nyelvtől, és nem együtt lélegzik vele, maga a nemzet fogalma is elhomályosul” – figyelmeztetett Kosztolányi Dezső. S valóban, fennállásának máig terjedő időszaka alatt a Csemadoknak egy folytonos többfrontos harcban kellett helytállnia. Ki kellett védenie egy oly sokszor ellenségessé váló többségi nyelv meg-megújuló verbális támadásait, küzdenie kellett

az anyanyelv romlása ellen, s küzdenie kellett az anyanyelvből fakadó nyelvi identitás megvédéséért is, azért, hogy az egyeduralgató hivatalos nyelvnek való mindenáron való megfelelés ne váljék a nyelvi önfelszámolás és ezzel a nemzeti (ön)pusztítás eszközévé. „Mert a nyelv olyan, mint a gyémánt. Mindig köszörülni kell, hogy szikrát vethessen” -írta a felvidéki magyar szellem egy másik géniusza, Márai Sándor. Ilyen nyelvszikráztató kezdeményezések egész sorával védte anyanyelvünk fennmaradását a Csemadok, az olyan országos lefedésű rendezvények segítségével, mint amilyen a Kazinczy Anyanyelvi Napok, a Tompa Mihály Országos Szavalóverseny, a Duna Menti Tavasz (a gyermekszínházok és bábosok országos versenye), az Ipolyi Arnold Népmesemondó seregszemle vagy az irodalmi és kis színpadi mozgalom komáromi fesztiválja, a Jókai Napok. Szinte a kezdetek óta fontos szerepet kapott ebben a küzdelemben a „Szép magyar beszéd” ápolását megcélzó prózamondó versenysorozat helyi-járás-megyei-országos szintű eseményeinek megszervezése. A hetvenes évektől a magyar nyelvű művelésnek külön szakreferense volt a Csemadok központi irodájában. Felügyeletével járási nyelvi szakbizottságok alakultak és működtek, melyek a helyes magyar nyelvhasználatot segítő tevékenységet folytattak. Létrejött az Országos Nyelvűvelő Tanács, beindult a nyelvjárásgyűjtés, irodalmi és nyelvi táborok, kiadványok biztattak és neveltek a magyar nyelvhasználatra. A Csemadok s egyben a felvidéki magyarság kulturális hetilapja, a Hét anyanyelvi rovatot indított, melyben az országos elnökség rendszeresen értékelte a területen folyó nyelvvédelem munkát. Az 1980-as évek közepétől a Csemadok Pozsony-vidéki és Galántai Területi Választmánya a Kodály Zoltán születésnapját, azaz december 16-át megelőző héten minden évben megvalósította az „Anyanyelv hete” rendezvényt, melynek keretében magyar nyelvészek, irodalmárok bekapcsolódásával az anyanyelv és a nyelvűvelés fontosságára, illetve Kodály nyelvűvelő munkásságára hívták fel a figyelmet. E tevékenység célcsoportja, szavalóversenyek, nyelvi vetélkedők, előadások megrendezésével az alapiskolás és középiskolás diákság volt. Az anyanyelv hete a tanárok, „csemadokosok” és más érdeklődők számára megszervezett ünnepi akadémiával zárult, ahol jeles előadók osztották meg gondolataikat a megjelentekkel. Az anyanyelv védelmének témaköre szinte minden rendezvényen napirendre került. A helyi és járási Csemadok szervezetek vezetőségi ülései, taggyűlései, évzárói mind-mind jó alkalmat biztosítottak egy-egy jeles magyar nyelvész, költő vagy író anyanyelvről „palackpostaként” írt gondolatainak, üzenetének továbbadására tolmácsolására. Örömteli eseményként 2022-ben, a Csemadok szervezésében a Felvidéken valósult meg a magyar nyelv hete Kárpát-medencei rendezvénysorozat. A sikeres esemény után az Anyanyelvűpolók Szövetsége és a Csemadok Országos Tanácsa együttműködési megállapodást kötött Budapesten, melyet a két testület elnöke, Juhász Judit és Bárdos Gyula írtak alá. A fenti felsorolás persze nem csupán a nyelvűvelés területén hozott hasznot a felvidéki magyarság számára. Nem kis elismerést jelent, hogy folyamatosan változó világunkban a Csemadok ma is több mint 50 000 tagot számláló tagságát és aktivitását tekintve a legnagyobb társadalmi szervezetek közé tartozik, nemcsak szlovákiai vagy magyarországi, hanem kárpát-medencei méretekben is. A szervezet elmúlt 75 éves tevékenysége egyértelműen igazolja, hogy a felvidéki magyarság életében a jogegyenlőség és gazdasági fejlődés biztosítása terén végzett politikai érdekképviseleti munka mellett pótolhatatlan szükség van az anyanyelvűpoló, kulturális és nemzeti öntudatfejlesztő, értékvédő és hagyományőrző tevékenységre is. Mert mindezek csak együtt képesek biztosítani a szlovákiai magyarság magyar anyanyelvhasználatra és magyar iskolai oktatásra épülő, társadalmi jogegyenlőségen alapuló jövőjét. Szívűből gratulálva az Anyanyelvűnkért Emlékérem kitüntetéshez, azt kívánom, hogy a Csemadok legyen továbbra is a szlovákiai magyarság kulturális autonómiájának letéteményese és garanciája. Segítsen legyőzni és meghaladni, nemcsak a múlt sérelmeiből

fakadó kisebbségi érzést, hanem a felvidéki magyarság soraiban máig megmutatkozó megosztottságot és széthúzást is. Legyen a Csemadok véleménye megkerülhetetlen az ország mindenkori hatalmi elitje számára azokban a témákban és kérdésekben, amelyek a szlovákiai magyar közösség mindennapjaival létevel és jövőjével függnek össze. A Csemadok szervezet munkájához további sok sikert, vezetőségének és tagságának pedig az eddigi eredményes munkából fakadó jogos büszkeség mellett további lelkes tenni és győzni akarást kívánok, Esterházy János szavaiból és hitéből fakadó biztatással: „Mert minden elpusztulhat a földön, a modern technika pusztító molochja halomra döntheti házainkat, elpusztíthatja az európai kultúra féltve őrzött kincseit, de ha egy nemzeti közösség látja életének célját és értelmét és ha egy nemzet rendíthetetlenül hisz elhivatottságban, az a nemzet nem pusztulhat el soha.”

Molnár Imre
történész-szociológus